

12. Авдюков М. Г. Принцип законности в гражданском судопроизводстве. Москва : Изд-во МГУ, 1970. 204 с.є

*Мозоль Наталія Іванівна,
професор кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У формуванні української правової системи простежуються загальні закони, становлення і розвитку національних правових систем. Водночас наявні певні особливості, що вирізняють специфіку української правової системи [1].

Проголошення Незалежності Україна мало безпосередній вплив на становлення і розвиток правової системи України з урахуванням сучасних реалій її розвитку. Однак відсутність цілісної фундаментальної правової теорії, наукової обґрунтованої політики, стратегії і тактики законотворчості та правотворення в цілому обумовлює їх епізодичний характер, несистематичність і непослідовність. За таких умов відбувається експериментальне вирішення надзвичайно складних суспільних правових проблем.

Непрофесійний підхід у вирішенні питання формування національної системи права є призводить до результатів, протилежних очікуваним. Надмірна диференціація системи права в Україні спричиняє недосконалість і незбалансованість як окремих галузей права, так і системи права в цілому.

Окремі аспекти проблеми розвитку правової системи України висвітлені у працях С. Алексєєва, А. Венгеров, О. Зайчук, М. Кравчук, М. Матузова, М. Марченко, Ю. Оборотова, Н. Оніщенко та інших учених-правознавців.

Модернізація національної правової системи в Україні передбачає комплексний вплив на структурні компоненти правової системи: інституційну, нормативну, ідеологічну, функціональну, інфраструктурну та результативну підсистеми та їх елементи [4, с. 436]. Формування сучасної правової системи України має на меті не тільки трансформувати національну правову систему, але й виробити її структурні частини у відповідності з правовими здобутками людства в цілому та європейськими стандартами зокрема, що дозволить правовій системі України зайняти чільне місце серед європейських правових систем.

Таким чином, для створення національної правової системи України, важливо водночас зважати як на досвід найбільш розвинених зарубіжних країн, так і на власні історичні напрацювання щодо розвитку теорії національної правової системи.

Загальне визнання міжнародних стандартів обумовлює зобов'язання для всіх держав погодитися на міжнародний контроль за додержанням цих стандартів у національній правовій системі. Україна ратифікувала: Міжнародну

конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Конвенцію про права дитини 1989 р., Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р., а отже, ратифікувавши їх, взяла на себе низку зобов'язань перед конвенційними органами.

Однією з найвищих демократичних цінностей, на якій ґрунтується соціальна організація європейської цивілізації, є принцип верховенства права. Як свідчить історичний досвід, саме послідовне і неухильне втілення в життя вимог цього принципу стало запорукою успішного розвитку західних суспільств.

В умовах прагнення України до інтеграції в європейському правовому просторі, особливого значення набуває публічно-правове забезпечення національних інтересів України в умовах глобалізації, яке має передбачити збереження національно-культурної ідентичності правової системи України, що досягається розробкою правових інститутів і норм із урахуванням менталітету й культурно-історичних цінностей тощо [5, с. 55].

Правова система Ради Європи ґрунтована на постмодерній інтелектуальній традиції, яка ввібрала в себе такі риси як: верховенство права, принцип антропоцентризму плюралістичного підходу плюралістичної демократії, плюралізму методологічного, плюралістичності істини в праві, плюралістичності джерел права, плюралізм в правотворчості тощо), принцип інтерсуб'єктивності («я» – інший), домінування приватноправового над публічно(правовим, домінанти особистісно ціннісного підходу до права, логоцентр з такими поняттями та категоріями як: людина(особистість, творчість, свобода, право, справедливість, краса, добро, благо, істина, плюралізм, унікальність, ідею невід'ємності моралі від права тощо [1, с. 450].

Формування сучасної правової системи України відповідно до міжнародних, зокрема – європейських правових стандартів, є складним та багатофункціональним процесом. Саме із Європейським Союзом більшість українських правознавців пов'язує перспективи розвитку та становлення України, як демократичної держави, де є належне правове регулювання суспільних відносин, забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян завдяки ефективному функціонуванню правової системи.

Однак неможливо у правовому полі ігнорувати традиції, ментальність народу, нав'язувати єдині юридичні норми. Будь-який юридичний закон може ефективно функціонувати лише тоді, коли він визнаний народом.

Одним із фундаментальних завдань права на думку О. Сидоренко, є здійснення управління глобалізацією, гармонізація її процесів і нейтралізація негативних наслідків. Право повинно виступати інструментом глобалізації й одночасно засобом управління її процесами. При цьому процес глобалізації у правовій сфері розвивається у двох напрямках, які являють собою єдиний процес трансформації права. З одного боку, очевидним є вплив глобалізаційних процесів на право, результатом чого є зближення і конвергенція правових систем сучасності. При цьому формуються загальні тенденції їх розвитку, до

яких можна віднести тенденцію втілення в національних правових системах загальноновизнаних норм і принципів; появу нових галузей права, таких як космічне, інформаційне, зміна законодавства у зв'язку з інтеграційними процесами тощо. З іншого боку, за посередництвом права робляться спроби спрямувати глобалізацію в певне русло, наприклад, уведення в національне право норм інших держав, адаптованих при цьому до національного правового менталітету та інших історико-культурних особливостей [2].

Таким чином, право слід розглядати як інструмент глобалізації й водночас засіб управління її процесами. При цьому процес глобалізації у правовій сфері розвивається у двох напрямках, які становлять цілісний процес трансформації права. Тому очевидним є вплив глобалізації на розвиток права, результатом чого є зближення і конвергенція правових систем сучасності. Формуються загальні тенденції їх розвитку зокрема тенденція втілення в національних правових системах загальноновизнаних норм і принципів, зміна національної системи законодавства під впливом інтеграційних процесів тощо. Водночас за посередництвом права відбуваються спроби спрямувати глобалізацію в певне русло, зокрема, уведення в національне право норм інших держав, адаптованих до національного правового менталітету та інших історико-культурних особливостей.

Отже, на сучасному етапі розвитку правової системи України зростає потреба у посиленні наукового забезпечення законопідготовчих робіт, глибокого обґрунтування наслідків дії правових норм із урахуванням факторів впливу на їх реалізацію.

Список використаних джерел

1. Братасюк В. Правова система України в контексті європейської інтеграції: особливості прояву інтелектуальної традиції. *Реформування правової системи України: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейських інтеграційних процесів* : зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28–29 квіт. 2004 р.). У 2 ч. Київ, 2004. С. 489–494.
2. Погоріло В., Малишко М. Правова система України – стан та перспективи розвитку. *Віче*. Київ, 1993. Вересень. С. 21–34.
3. Сидоренко О. Правова система України в контексті глобалізації. *Теорія і практика правознавства*. Харків, 2016. Вип. 1 (9). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_6
4. Удовика Л. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір : монографія. Харків : Право, 2011. 552 с.
5. Хаустова М. Проблеми і перспективи розвитку правової системи України в умовах глобалізації. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків, 2014. № 1 (76). С. 54–64.